

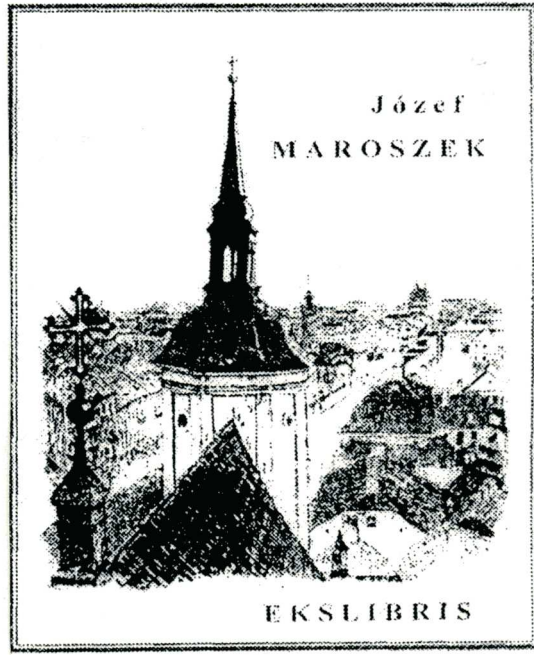
Białostockie Studia Historyczno-Kościelne

*Parafia rzymskokatolicka
w Choroszczy*

550 lat

Księga Jubileuszowa

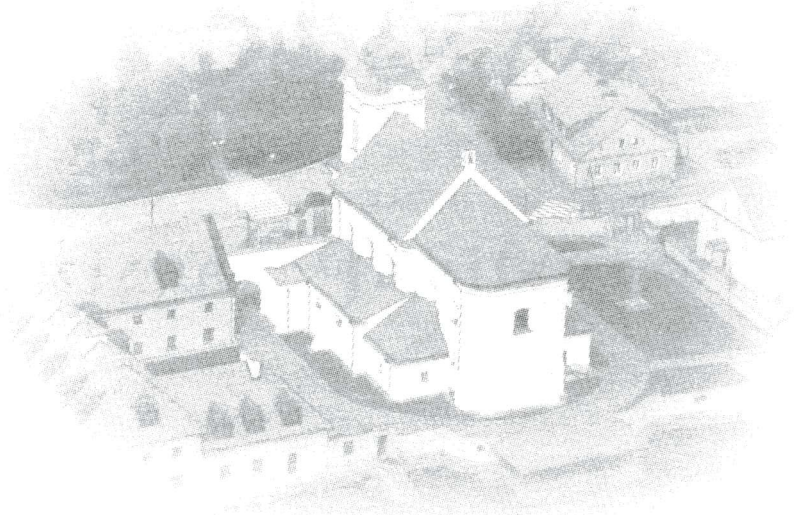

Józef
MAROSZEK

EKSLIBRIS

Parafia rzymskokatolicka
w Choroszczy

550 lat

Księga Jubileuszowa

Parafia rzymskokatolicka
w Choroszczy

550 lat

Księga Jubileuszowa

Redakcja
Ks. Tadeusz Kasabuła
Ks. Adam Szot

Białystok 2009

Białostockie Studia Historyczno-Kościelne

V

Zespół redakcyjny:

ks. Tadeusz Kasabuła, ks. Tadeusz Krahel (przewodniczący), ks. Adam Szot

Redaktor tomu:

ks. Tadeusz Kasabuła, ks. Adam Szot

Projekt okładki i skład komputerowy

Jacek Chańko

Korekta:

Teresa Jabłońska

Zdjęcia:

Jerzy Grabowski, Szymon Paczyński,
Jerzy Rojecki, ks. Leszek Struk, ks. Adam Szot,
Archiwum Archidiecezjalne w Białymstoku,
Archiwum Parafialne w Choroszczycy

Zdjęcia na okładce:

Jerzy Grabowski, Jerzy Rojecki

© 2009 by Archiwum Archidiecezjalne w Białymstoku

© 2009 by Wydawnictwo BUK

Wydawca:

BUK
WYDAWNICTWO

15-205 Białystok, ul. Nowowarszawska 25
tel. 085 740 47 04

ISBN 978-83-61128-44-1

Druk:

bialy
drukarnia **kruk**

Drukarnia BIAŁY KRUK,
tel. 085 740 47 04, e-mail: druk@bialykruk.com

Spis treści

Słowo Arcybiskupa Edwarda Ozorowskiego	7
Ks. Leszek Struk Jubileuszowe refleksje proboszcza choroszczańskiego	9
Ks. Adam Szot Parafia rzymskokatolicka w Choroszczy i jej Wielki Jubileusz	11
Ks. Tadeusz Kasabuła Rys historyczny parafii rzymskokatolickiej w Choroszczy	17
Józef Maroszek Fundacja kościoła i powstanie rzymskokatolickiej parafii w Choroszczy w latach 1437-1459	49
O. Sławomir Brzozecki OP Klasztor dominikanów w Choroszczy, 1654-1832	63
O. Marek Miławicki OP Miejsce religijności ludowej w działalności duszpasterskiej dominikanów w Polsce północno-wschodniej w okresie staropolskim	101
Wiesław Wróbel Opieka patronacka rodów Paców i Branickich nad klasztorem dominikanów w Choroszczy	123
Katarzyna Zimnoch Biblioteka dominikańska w Choroszczy w XVII wieku	135
Marek Machowski O relikwiach z choroszczańskiego kościoła. O tym, co nieznanne – w świetle faktów .	149
Helena Hryszko Konserwacja relikwiarzy z kościoła parafialnego w Choroszczy	189

Joanna Tomalska

Zapomniane Sanktuarium Obraz Chrystusa w kościele dominikanów
w Choroszczy – z dziejów sanktuariów dominikańskich dawnej prowincji litewskiej . 211

Anna Mioduszevska

Chrzcziny, wesela i pogrzeby w parafii Choroszcz w II połowie XVIII wieku
i w I połowie XIX wieku. Analiza statystyczna 219

Józef Waczyński

Miasto i parafia Choroszcz w okresie powstań narodowych 249

Ks. Wojciech Rogowski, ks. Adam Szot

Proboszczowie parafii Choroszcz po kasacie klasztoru dominikańskiego 257

Ks. Tadeusz Krahel

Proboszcz choroszczański i dziekan białostocki ksiądz Franciszek Pieściuk 285

Ks. Adam Szot

Wizytacja pasterska parafii Choroszcz w 1898 roku 303

Ks. Wojciech Rogowski

Bractwa, ruchy i stowarzyszenia religijne w parafii Choroszcz w okresie
międzywojennym 315

Ks. Adam Szot

O tym, jak z parafii Choroszcz wyodrębniła się parafia w Śliwnie. 323

Jan Adamski, Józef Waczyński

Kaplice i krzyże przydrożne parafii Choroszcz. 335

Bogumił Adamski, Jan Adamski

Choroszczańskie dzwony. 353

Ważniejsze wydarzenia w dziejach parafii Choroszcz – kalendarium 359

Noty o Autorach 365

Indeks osobowy. 367

Kościół w Choroszczy wiosną

FUNDACJA KOŚCIOŁA I POWSTANIE RZYMSKOKATOLICKIEJ PARAFII W CHOROSZCZY W LATACH 1437-1459

Teren parafii Choroszcz znajdował się w obszarze historycznego Mazowsza. Sytuacja taka trwała do 1425 r., gdy wielki książę Witold przyłączył to terytorium do Wielkiego Księstwa Litewskiego. W granicach Litwy pozostawała parafia Choroszcz aż do III rozbioru Polski w 1795 r.

Mazowsze chrystianizowane było już od 966 r., od chrztu Polski. Jednak był to proces stopniowy i częstokroć zwyczajnie pogańskie trwały bardzo długo, łączone z nowymi chrześcijańskimi obrzędami. Tak było i z pogańskim ośrodkiem kultowym pod Choroszczą, w Sieśkowiźnie. Wyniosła góra, dominująca nad szeroką doliną rzeki Narwi, była miejscem gromadzenia się ludności w celach kultowych. Niestety, wiadomości o górze są bardzo skromne. W „Słowniku geograficznym Królestwa Polskiego”, opublikowanym drukiem w 1880 r., czytamy: *O 30 staj od Choroszczy, na południe, leży góra Świtkowizna (dziś Sieśkowizną zwana), porośnięta karłowatemi dębami; na tej górze za czasów pogańskich oddawano cześć Światowidowi*. Oczywiście, skojarzenie kultu tego bóstwa pogańskiego z tym miejscem autor wzmianki oparł niewątpliwie jedynie na skojarzeniu podobieństwa nazw. Mapa obrębowa w skali 1:25 tys. powiatu białostockiego z 1962 r. notuje nazwę *Babia Góra*¹. Najstarsza źródłowa wzmianka o wzniesieniu pochodząca z 20 listopada 1437 r. brzmiała: *Przełajna Góra*².

Prawdopodobnym wydaje się kultywowanie na górze obrzędów Nocy Świętojańskiej. Jeden z tytułów kościoła parafialnego w Choroszczy to właśnie świętego Jana Chrzciciela. Nie było to najstarsze z wezwań. W 1633 r. w wizy-

¹ Powiat Białystok województwo białostockie, skala 1:25 000, Warszawa 1962, arkusz 4.

² Archiwum Główne Akt Dawnych w Warszawie (dalej: AGAD), Metryka Koronna, Księgi Wpisów, nr 3, k. 249-249v.

tacji kościoła czytamy, że nosił on tytuł Narodzenia Najświętszej Marii Panny³. Wezwanie kościoła – św. Jana Ewangelisty – jest znacznie późniejsze, a łączyło się niewątpliwie z potrzebą przyciągnięcia parafian do kościoła parafialnego, zamiast tradycyjnego miejsca na górze Sieśkowiźnie. Dokonali tego dominikanie przy okazji budowy w XVIII w. obecnego kościoła. Drugą okazją do zmiany wezwania był fakt, że patronem fundatora i zarazem kolatora kościoła, Jana Klemensa Branickiego, był właśnie św. Jan Chrzciciel.

Od 1075 r. do 1425 r. obszar późniejszej parafii Choroszcz podlegał władzy biskupów płockich. Jednak teren pozbawiony był osadnictwa. Latem 1425 r. książę litewski Witold zajął Tykocin i Łopuchowo. W liście pisanym 6 stycznia 1426 r. do księcia mazowieckiego Janusza I tłumaczył, że zajęcie Tykocina i Łopuchowa spowodowane było nowymi nadaniami przez Janusza dóbr ziemskich na Podlasiu: *Chcemy więc wam podobnie sprzeciw czynić i właśnie teraz w rzeczywistości grody Tykocin i Łopuchowo, których wam na utrzymanie godziliśmy się, objęcie w posiadanie na naszą rzecz nakazaliśmy*⁴. Nie było prawdą, że Janusz trzymał Tykocin i Łopuchowo z łaski Witolda.

Jeszcze 7 września 1434 r. pleban z Wizny uzyskał u biskupa płockiego Stanisława zatwierdzenie rozgraniczenia ziem należących do Mazowsza i Litwy (przeprowadzonego ongiś w 1358 r.). Akcja plebana wiskiego spełzła na niczym wobec oderwania w 1425 r. tego obszaru od mazowieckiej ziemi wiskiej i trwałego przyłączenia do Litwy. Rok więc 1434 jest pewnie rokiem sfabrykowania nieprawdziwego dokumentu z datą 1358. Historycznie, pod względem administracji kościelnej, należał więc Tykocin do parafii katolickiej w mazowieckiej Wiźnie, w diecezji płockiej.

13 lutego 1433 r. wielki książę litewski Zygmunt Kiejstutowicz nadał Janowi Gasztołdowi terytorium. Ten podjął próbę utworzenia odrębnej parafii w Tykocinie, a nowa parafia obejmować miała cały obszar majątności gasztołdowskiej. Kościół parafialny w Tykocinie należał do diecezji łuckiej. Mimo zabiegów plebana wiskiego 25 października 1437 r. Gasztołd uposażył plebana tykocińskiego.

Już z faktu, że wójt tykociński otrzymał jako nadział puszcę „Chrosczę” (ta mazowiecka forma językowa nazwy została zanotowana w 1437 r.) należy uznać, że jej obszar przynależał do mazowieckiego terytorium włości tykocińskiej.

³ Biblioteka Uniwersytecka w Wilnie (dalej: BUWil), f. 57, B. 54 – 40, k. 198v.

⁴ *Liber Cancellariae Stanislai Ciołek, Ein Formelbuch der polnischen königskanzlei aus der Zeit der husitischen Bewegung*, wyd. J. Caro, t. 1, Wiedeń 1875, nr LXXXII, s. 154-156. Cyt. za M. Radoch, *Rywalizacja litewsko-mazowiecka o ziemię drohicką (i brzeską) oraz okręg Tykocin i Łopuchowo (wraz ze Złotorią) od XIV wieku do 1425 roku*, [w:] *Puszcze wielkksiążęce na północnym Podlasiu i zachodniej Grodzieńszczyźnie w XV-XVI wieku (podziały, administracja, służby leśne i wodne)*, red. J. Śliwiński, Olsztyn 2007, s. 141-142.

Dlatego pierwszym właścicielem był Mazowszanin. Fundacja kościoła katolickiego przed 1459 r. świadczy o tym, że pierwotnie zasiedlili miasto Choroszcz i okoliczne wsie Mazowszanie. Dokument wyraźnie mówi o rozmierzonych na włóki gruntach miasta, a więc miejski organizm został już rozplanowany i zorganizowany, a istnienie karczem – o gospodarce miejskiej nastawionej na obsługę przejezdnych.

Akt rozgraniczenia rubieży państwowych Mazowsza z Litwą podpisany w Grodnie 14 sierpnia 1358 r. przez księcia mazowieckiego Ziemowita i Kiejstuta księcia litewskiego wyznaczał limes ciągnącą się od Kamiennego Brodu – na granicy pruskiej, dalej tą granicą do Rajgrodu, kolejno wzdłuż biegu rzeki Netty, aż do jej ujścia do Biebrzy. Tą rzeką do Targowiska (Dolistowo), Biebrzą do ujścia Wielkiej Strugi (Brzozówka), stamtąd do źródeł Małej Sokołdy (Sokołki, dziś Czarnej), nią do Supraśli, rzeką Supraśl do Popielowego Siedliska, od którego do ujścia Niewotyńca (Niewodnicy). Akt nie wymieniał rzeki Narwi. Dokument z 1358 r. stwierdzał, że terytorium to po stronie mazowieckiej stanowiło wówczas powiat goniądzki ziemi wiskiej⁵. Kwestionowany ostatnio przez historyków co do swej autentyczności dokument⁶ powstał w tej formie niewątpliwie później, pewnie w 1434 r., ale – jak zauważył Kazimierz Pacuski – redagując go posłużono się skrótową notatką z autentycznego porozumienia z 1358 r., zawierającą opis tytzonej w 1358 r. limes granicznego z nazwami cieków wodnych i dwóch osad – *Targowiska i Popielowego Siedliska*. Najprawdopodobniej w kancelarii mazowieckiej istniała krótka zapiska opatrzona datą roczną i imionami uczestników zjazdu, na której został następnie oparty zredagowany dokument przypisany Kiejstutowi⁷.

⁵ Oryginalny dokument pergaminowy rozgraniczenia, wystawiony w Grodnie 14 VIII 1358 r. przez Kiejstuta księcia Litwinów, pana trockiego i grodzieńskiego za zgodą braci swoich Olgierda zwierzchniego księcia Litwy, Jawnuty, Koriata i Jerzego oraz bojarów zawierający układ z Siemowitem synem Trojdena księcia mazowieckiego o ustalenie granic między ziemiami Litwy i Mazowsza oraz potwierdzający to rozgraniczenie dokonane przez pełnomocników obu stron, znajduje się w Muzeum Narodowym w Krakowie (dalej: MN Kraków), w Bibliotece Czartoryskich w Krakowie (dalej: Bibl. Czart.), nr 307. (Do Bibl. Czart. rękopis trafił z Biblioteki Tadeusza Czackiego, tam nosił sygn. 1). Dokument drukowany w *Kodeksie Dyplomatycznym Księstwa Mazowieckiego*, wyd. J. T. Lubomirski, t. I, Warszawa 1863, nr 80, gdzie opublikowano go z transumptu z 1434 r. – zob. *Iura Masoviae terrestria. Pomniki dawnego prawa mazowieckiego ziemskiego*, opr. J. Sawicki, t. 1, Warszawa 1972, nr 16, s. 19-20; A. Jabłonowski, *Podlasie*, „Źródła dziejowe”, t. 17, cz. 2, Warszawa 1909, s. 5; Wzmianka o tym dokumencie znajduje się ponadto w Archiwum Państwowym w Białymstoku (dalej: APB), Kamera Wojenna i Domen w Białymstoku, nr 283, k. 225. (dalej: Kamera); Zob. też AGAD, Kapiciana, nr 8, s. 87-105.

⁶ *Nowy kodeks dyplomatyczny Mazowsza*, cz. 3: *Dokumenty z lat 1356-1381*, wyd. 1., red. Sułkowska-Kuraś, S. Kuraś, Warszawa 2000, nr 14, s. 30-32.

⁷ K. Pacuski, *Uzupełnienia i sprostowania do Nowego Kodeksu Dyplomatycznego Mazowsza*, część III, „Studia Źródłoznawcze”, t. 40, Warszawa 2002, s. 173-174.

Akt nie wspomina o tym, by granica biegła Narwią, a skoro dobiegała do ujścia Niewotyńca (niewątpliwie Niewodnicy), to granica biegła właśnie rzeką Niewodnicą. Terytorium puszczy Chroscza przynależało do Mazowsza, a nie do Podlasia. Dlaczego więc delimitacja nie precyzuje dokładnie przebiegu granicy mazowiecko-litewskiej w okolicach Choroszczy? Na przeszkodzie stała wiedza o budowie w 1393 r. nad Narwią mazowieckiego zamku w Złotorii. O tym wiedzieli fałszerze w 1434 r. aktu rzekomo wystawionego w 1358 r.

Popielowe Siedlisko wymienione w falsyfikacie z rzekomą datą 1358 r. wskazuje na fakt, że w miejscu tym istniała zakład przetwórstwa drzewnego. To obok *Targowiska* jedna z dwóch nazw wówczas wymienionych. Również tak wczesna data istnienia faktorii drzewnej – 1358 r. – jest mocno podejrzana. Rozwój handlu drzewem i jego wyrobami zaczął się później, w trzecim dziesięcioleciu (po pokojach toruńskim 1411 r. i melneńskim 1422 r.), kiedy nastąpiły warunki dla powstania miast i handlu towarami leśnymi: Łomża (1418), Tykocin (1424), Kolno (1425), Ostrołęka (1427), Nowogród (1428), czy Zambrów (1430). Również najwcześniejszą datę istnienia *Popielowego Siedliska* przesunąć należy na drugie bądź trzecie dziesięciolecie XV w. Można by przypuszczać, że pod tą nazwą kryje się Złotoria, gdyż na miejscu spalonego przez Krzyżaków zamku znajdowała się binduga do spławiania drewna i zakład przetwórczy tego surowca. Jeszcze w 1557 r. wspomniano, że do dworu knyszyńskiego: *poddany Popielewicz z siola Złotoryi starostwa tykocińskiego dawał miodu pół rączki. Ale tego roku nie daje, dlatego iż ta barć i dań do Tykocina odjęta*⁸. Niewątpliwie produkcją popiołu drzewnego zajmował się sam Piotr z Gumowa, wójt tykociński. Falsyfikat z około 1434 r. pośrednio więc potwierdza, że w tym właśnie czasie prowadzono trzebież puszczy Chroscza.

20 listopada 1437 r. litewski książę Michał, syn wielkiego księcia Zygmunta Kiejstutowicza, nadał Piotrowi z Gumowa, wójtowi w Tykocinie, „nemora”, czyli puszcę zwaną „C h r o s c z a”, w granicach: rzeka Rogówka, Przełajna Góra, droga (najpewniej z Suraza), rzeka Niewodnica (późniejsza Czaplina), błoto Barszczewo, rzeka „S p r a n s l a” (późniejsza Supraśl). Staropolska nazwa kompleksu leśnego „C h r o s c z a” oznaczała gąszcz, zarośla. Dwadzieścia następných lat zajęło Piotrowi trzebieenie chrostów. W 1456 r. pragnąc zagwarantować swe prawa do tego obszaru dokonał wpisu dokumentu nadawczego w Metryce Książąt Mazowieckich⁹.

Dla osiadających we włości chłopów i mieszczan Piotr z Gumowa, w Wasiliszkach 22 października 1459 r., uposażył choroszczańskiego plebana,

⁸ *Rewizya dworów starostwa knyszyńskiego (dzierzawy JM pana Piotra Chwalczewskiego, podkomorzego kaliskiego, przez księdza Adama Pilchowskiego, scholastyka warszawskiego uczyniona w roku 1561, miesiąca Junia dnia 19)*, [w:] *Materiały do dziejów rolnictwa w Polsce w XVI i XVII wieku*, opr. W. Chomętowski, Warszawa 1876, s. 253.

⁹ AGAD, Metryka Koronna, Księgi Wpisów, nr 3, k. 249-249v.

przy wybudowanym przez siebie kościele katolickim, w dwie włóki gruntu (ok. 33 ha), sianożęci i dwie karczmy. Zachowany registr w Archiwum Państwowym w Krakowie na Wawelu, w zespole Archiwum Młynowskie Chodkiewiczów, wyliczał: *Przywilej od Piotra wójta tykockiego, dziedzica, z Choroszczy, łacińskim pismem, na pergaminie pisany, pod zawieszistą pieczęcią, na 2 włóki z sianożęciami i na 2 karczmy w Choroszczy kościołowi choroszczkiemu nadane*¹⁰. Nowo uposażana parafia w Choroszczy znajdowała się w granicach diecezji wileńskiej, a akt zeznano przed biskupem wileńskim Mikołajem z Solecznik. Oryginalny biskupi dokument uposażeniowy kościoła choroszczańskiego odebrano plebanowi po 1459 r. i włączono do archiwum chodkiewiczowskiego. Znajdował się on tam w 1614 r. w *skrzynce okowanej czerwonej* i był wówczas najstarszym dokumentem w archiwum Chodkiewiczów. Najwidoczniej wraz z przejściem przez tę rodzinę Choroszczy zmianie uległo beneficjum kościoła i warunki egzystencji tej placówki kościelnej. Oryginalny akt prawny powędrował do archiwum chodkiewiczowskiego w momencie przejścia przez tę rodzinę włości. Musiało to być po 1459, a przed 1482 r. Wizytator kościoła choroskiego w 1633 r. stwierdzał, że nieznanym był już wówczas akt erekcji parafii i kościoła¹¹. Dwie włóki gruntu posiadał kościół w Choroszczy jeszcze w 1633 r. Dokładnie tyle samo – jak wiemy – dwie włóki gruntu pierwotnie posiadał w sąsiedztwie kościół białostocki, najpewniej założony jeszcze przed 1462 r.¹²

Kim był pierwszy właściciel Choroszczy? Janusz I, książę mazowiecki, 3 kwietnia 1424 r. nadał Piotrowi z Gumowa wójtostwo w Tykocinie¹³. Tenże książę 28 czerwca 1425 r. nadał mieszkańcom Tykocina prawa i wolności na wzór innych miast w ziemi tego księcia, a zwłaszcza Łomży¹⁴. 31 XII 1426 r. litewski książę Witold ponowił nadanie wójtostwa tykocińskiego Piotrowi z Gumowa, zawierającego pięć włości, wraz ze wszystkimi dochodami i obowiązkiem służby wojennej¹⁵.

¹⁰ Dokument znany z regestu w Sumariuszu archiwum chodkiewiczowskiego z 1614 r. – zob. *Prawa i przywileje miasta i dóbr ziemskich Zabłudów XV- XVIII w.*, opr. J. Maroszek, nr 14, s. 86.

¹¹ BUWil, f. 57, B. 54 – 40, k. 198v.

¹² *Kościół katolicki na Podlasiu. Zbiór dokumentów erekcyjnych i funduszowych*, nr 3: Białystok, wyd. J. Maroszek, Białystok 1999, s. 4; AGAD, Archiwum Skarbu Koronnego, dz. I, nr 47, k. 354.

¹³ *Inventarium omnium et singulorum privilegiorum, litterarum, diplomatum, scripturarum et monumentorum quecunque in Archivo Regni in Arce Cracoviensi continentur per commissarios, a SRM et Reipublicae ad revidendum et connotandum omnes scripturas in eodem Archivo existentes, deputatos confectun Anno Domini MDCLXXXII cura Bibliothecae Polonicae editur*, wyd. E. Rykaczewski, Paryż 1862, s. 358; I. Kapica-Milewski, *Herbarz*, Kraków 1870, s. 127.

¹⁴ *Metryka Księstwa Mazowieckiego z XV do XVI wieku*, t. 1, wyd. A. Włodarski, Warszawa 1918, nr 112, s. 19.

¹⁵ *Vitoldiana. Codex privilegiorum Vitoldi magni ducis Lithuaniae 1386-1430*, wyd. J. Ochmański, Warszawa-Poznań 1986, nr 187, s. 155-156; M. Radoch, *Rywalizacja litewsko-mazowiecka...*, s. 142.

Prowadząc kolonizację Piotr z Gumowa trzebił lasy, rozmierzając je na włóki. Faktorzy handlujący drewnem, wraz z wejściem Tykocina w obręb państwa litewskiego, zyskiwali potwierdzenie swych praw, wzmacniali swą pozycję i rozszerzyli zakres terenu, który kontrolowali prowadząc gospodarkę leśną.

Litewski książę Michał Zygmuntowicz w tym czasie dokonał też innych nadań Mazowszanom, również w widłach rzek Supraśli i Narwi, w sąsiedztwie puszczy Chroszczy. 20 listopada 1437 r. książę Michał, syn Zygmunta Kiejstutowicza, nadał szlachlicom Kuczabom – Stanisławowi zwanemu Ostasz i Mikołajowi zwanemu Myń, dziedzinę Rogowo, z warunkiem płacenia czynszu, w postaci 4 beczek ryb i 4 rączek miodu¹⁶. Inny akt z tegoż 1437 r. dotyczył wsi Zdrody, późniejszych Rzędzian, a mówił on, że dziedzictwo Światosława z braćmi i Wichny z chłopcami znajduje się na obu brzegach rzeki Narwi¹⁷. Jak ustalono, po 1437 r. nadanie nad Białymstokiem uzyskał Raczek Tabutowicz.

Niezwykle istotne dla dziejów okolic Choroszczy były wydarzenia z lat 1389-1393 tuż obok, na Podlasiu, za rzeką Niewodnicą. W 1389 r. książę Witold, do którego należały tereny Podlasia, uciekł z rodziną do Krzyżaków¹⁸. W 1390 r. podpisał zobowiązania poczynione na ich rzecz¹⁹. Zakon rozciągnął swe panowanie na pozostawione przez Witolda ziemie. Krzyżacy zbudowali wówczas zamki: Neugarden nad Niemnem, naprzeciw ujścia Horodniczanki i starego Grodna oraz Metenburg nad Biebrzą, w Dolistowie, naprzeciw ujścia Netty²⁰.

W 1390 r. król Władysław Jagiełło opanował Brześć, Kamieniec, Grodno, a ziemie podlaskie: Drohiczyn, Mielnik, Suraż i Bielsk oddał Januszowi I księciu mazowieckiemu²¹. Akt nadania spisano 2 września 1391 r.²² W 1392 r. do Krzyżaków przybył z tajną misją od Jagiełły książę mazowiecki Henryk Siemionowic, w celu nakłonienia księcia Witolda do powrotu na Litwę. Książę Henryk był wówczas świeżo desygnowany na biskupa płockiego, jednak

¹⁶ *Prawa i przywileje...*, nr 13, s. 99; AGAD, Zbiór dokumentów pergaminowych, nr 750.

¹⁷ I. Kapica-Milewski, *Herbarz*, s. 493-494.

¹⁸ J. Długosz, *Annales seu Cronicae incliti Regni Poloniae*, księga X, Warszawa 1982, s. 227.

¹⁹ Wigand z Marburga, *Kronika*, „Puścizna po Janie Długoszu dziejopisie polskim, to jest Kronika Wiganda z Marburga...”, wyd. J. Voigt, E. Raczyński, Poznań 1842, s. 327.

²⁰ J. Maroszek, *Pogranicze Litwy i Korony w planach króla Zygmunta Augusta*, Białystok 2000, s. 16-20.

²¹ *Kodeks dyplomatyczny Księstwa Mazowieckiego*, wyd. T. J. Lubomirski, Warszawa 1863; A. Wawrzyńczyk, *Rozwój wielkiej własności na Podlasiu w XV-XVI w.*, Wrocław 1951, s. 13; A. Prochaska, *Dzieje Witolda wielkiego księcia Litwy*, Wilno 1914, s. 58; S. Alexandrowicz, *Działania wojenne w XI-XIII wiekach*, [w:] *Z dziejów wojskowych ziem północnowschodnich Polski*, cz. 1, red. Z. Koszyła, Białystok 1986, s. 36.

²² M. Radoch, *W sprawie daty nadania przez Władysława Jagiełłę ziemi drohickiej księciu mazowieckiemu Januszowi I*, [w:] *Szkice z dziejów kolonizacji Podlasia i Grodzieńszczyzny od XIV do XVI wieku*, red. J. Śliwiński, Olsztyn 2002, s. 11-20.

poświęcił karierę duchowną dla poznanej w Malborku córki Kiejstuta, księżnej Ryngałły. Odbył się ślub Ryngałły z mazowieckim Piastem. W nagrodę za dobrze spełnioną tajną misję w Malborku za zgodą króla Władysława Jagiełły otrzymał w 1392 r. w posagu Suraż²³.

Król Władysław Jagiełło i książę Witold 4 sierpnia 1392 r. zawarli ugodę, mocą której Jagiełło przywrócił Witoldowi ojcowiznę – księstwo trockie wraz z Grodzieńszczyzną²⁴.

Zmiana przymierza Witolda i tajna misja Henryka, księcia mazowieckiego, ściągnęły zemstę Krzyżaków. Kronikarz krzyżacki Wigand z Marburga odnotował, że w jesieni 1392 r. ich zastępy dotarły do Suraża: *I o staję od zamku zsiadli z koni do boju i przez trzęsawisko postępują. Paganie zaś zamek... oddali. W którym znaleźli szwagra Witolda [Henryka, księcia mazowieckiego, biskupa płockiego]. Z rana idą dalej*²⁵. Wielki mistrz Konrad von Wallenrode w liście do królowej Danii, Małgorzaty, 21 I 1393 r. opisał wyprawę na Suraż: *Okolo św. Michała [29 września 1392 r.] posłaliśmy naszego wielkiego marszałka z kilkoma innymi naszymi dostojnikami i z Niderlandczykami na Rusinów z jednym panem [Henrykiem]. Tenże, z Bożej łaski, chciał znajdować się tam, kiedy oni zdobyli warownię Suraż zwaną. Ta do samego Witolda przynależała i spalili ją i schwytali 300 ludzi – Litwinów i Rusinów, młodych i starych. I przybywają z Bożą łaską bez przeszkód z powrotem do kraju*²⁶.

Spalenie zamku w Surażu w 1392 r. i kontrolowanie przez Krzyżaków połączonych puszcząskich szlaków wodnych powodowało, że Mazowszanin, książę Janusz I, musiał zdecydować się na budowę zamku Złotoria. Wybór padł na późniejsze Popielowe Siedlisko położone na wprost ujścia do Narwi rzeki Supraśli.

Krzyżacy postanowili zniszczyć zamek złotoryjski, bo zagrażał bezpieczeństwu granic państwa krzyżackiego. Napaść na Janusza I, lennika Królestwa Polskiego, była pogwałceniem obowiązującego wówczas pokoju kaliskiego z 1343 r. i groziła wybuchem wojny polsko-krzyżackiej, a nastąpiła krótko przed 25 lipca 1393 r. Jednym z jej powodów był fakt, że w zamku Złotoria przechowywano zbrojnych Litwinów, a ci dokonywali wypadów na tereny państwa zakonnego. Po naradzie dostojnicy zakonnicy przekazali poddanym Janusza I pismo, prosząc księcia, by zaprzestał przechowywania w Złotorii Litwinów. Mazowieccy poddani zaręczyli nawet na piśmie, że zaniechają takiego postępowania.

²³ Wigand z Marburga, *Kronika Wiganda z Marburga...*, s. 342; M. Radoch, *Małżeństwo Henryka Siemowitowicza z Kiejstutówną*, [w:] *Studia z dziejów polityki dynastycznej od XIII do XVII wieku. Prace ofiarowane prof. Antoniemu Czacharowskiemu w sześćdziesięciolecie urodzin i 40-lecie pracy naukowej*, red. J. Śliwiński, Olsztyn 1993, s. 99; M. Radoch, *Sytuacja na pograniczu ...*

²⁴ M. Radoch, *W sprawie daty nadania przez Władysława Jagiełłę ziemi drohickiej ...*, s. 11-20.

²⁵ Wigand z Marburga, *Kronika Wiganda z Marburga ...*, s. 342.

²⁶ M. Radoch, *Sytuacja na pograniczu...*

Kronikarz krzyżacki Wigand z Marburga pisał, że zakonni rycerze: z wielkim ludem..., w zapalczywości swojej Polaków wypędzili z zamku i ogniem go zniszczyli aż do gruntu. Jan, książę mazowiecki, też tam pojmany został, którego prowadzą aż do rzeki Nare [Wizny] i za poprzedniczą naradą za rękojmią go puszczają. I powyższa budowa została zniszczona. Potem mistrz wezwał do siebie rzezonego księcia, aby mu się bez odwłoki przedstawił i tak powrócili, zostawując Polaków w smutku²⁷.

Krzyżacy, którzy otoczyli Złotorię, mieli wyciąć wielu poddanych księcia Janusza I, m.in. niektórych dostojników, rycerzy, pachołków, jak i mieszkańców żyjących wokół warowni. Zaś Jan Długosz zanotował: *Książę Mazowsza Janusz zbudował w dorzeczu Narwi, na terenie swego księstwa, nowy gród, który nazwał Złotorią. Ale kiedy dla jego ukończenia i szybciej i lepiej wykonano roboty, przybył tam osobiście ze swymi rycerzami, nie spodziewając się żadnych wrogich zasadzek. Nagle nadchodzą wysłani przez mistrza pruskiego Konrada von Jungingen komtur Balgi hrabia Rudolf i komtur Rynu Walroder z licznym ludem i atakują zarówno rycerzy księcia Janusza i samego księcia, jak i ludzi pracujących przy budowie grodu. Przejmują w swoje władanie budowany z drzewa gród, który jeszcze nie był ukończony, i palą wszystkie jego obwarowania. A księciu mazowieckiemu Januszowi po wsadzeniu go na kobyłę, wiążą stopy pod brzuchem kobyły, chociaż natarczywie domagał się, żeby mu wyznaczono termin stawienia się, z innymi rycerzami mazowieckimi, których podobnie związano. Przyprawdzili go przed oblicze mistrza pruskiego Konrada von Jungingen. Nie cofnęli się przed nierozważnym i niegodziwym znieważeniem książęcej krwi, prawnuka swojego dostojnego dobrodzieja Konrada. Mało im było przyłączenia ziemi chełmińskiej i pruskiej oraz bezprawnego, bolesnego zagarnięcia siłą ziemi pomorskiej. Chcieliby byli na tereny Mazowsza rozciągnąć swą władzę i panowanie. Król Władysław, dowiedziawszy się o wzięciu do niewoli księcia Janusza, wysławszy posłów do mistrza Prus z zażaleniem na pogwałcenie wiecznego przymierza, uzyskał natychmiast jego zwolnienie. I chociaż król poczuł się do żywego dotknięty wzięciem do niewoli księcia Janusza, to jednak powstrzymał się od wojny, której wielu pragnęło z powodu tak bardzo wielkiej krzywdy oraz pogwałcenia przymierza i dla ukrócenia pruskiej pychy²⁸.*

²⁷ Wigand z Marburga, *Kronika*, s. 347-355; tenże, *Scriptores Rerum Prussicarum*, t. 2, Leipzig 1863 (*Die Chronik Wigands von Marburg*), s. 653-654; J. Długosz, *Roczniki czyli Kroniki sławego Królestwa Polskiego*, księga IX (1370-1405), Warszawa 1981, s. 268-269; *Lites ac res gestae inter Polonos Ordinemque Cruciferrorum*, ed. altera, t. 2, Posnaniae 1890, s. 249, 294, a także ze skargi polskiej przeciw Krzyżakom na soborze w Konstancji – *Codex epistolaris Vitoldi magni ducis Lithuaniae 1376-1430*, wyd. A. Prochaska, cz. 1, Cracoviae 1882, s. 1015.

²⁸ J. Długosz, *Annales su Cronicae incliti Regni Poloniae*, księga X, Warszawa 1982, s. 268.

Napaść na księcia Janusza w Złotorii znalazła odbicie w polskich aktach oskarżenia Zakonu, sporządzonych w 1409 r. w Wolborzu. Mówią też o nim dokumenty soboru w Konstancji z 1416 r. i zeznania świadków w procesie polsko-krzyżackim z lat 1412, 1413 i 1422. Porwanie w średniowieczu traktowano na równi ze zbrodnią przeciwko prawom boskim. Strona krzyżacka usprawiedliwiała się ze swego postępuku, twierdząc, że nastąpiło to bez wiedzy wielkiego mistrza²⁹. Pewnie pożar w 1393 r. drewnianego zamku złotoryjskiego spowodował, że pogorzelsko określono w 1434 r. (?) *Popielowe Siedlisko*.

Współcześnie do budowy Złotorii w 1393 r., lub później, Janusz I zbudował zamek Tykocin, na wprost ujścia do Narwi rzeki Nereśli, na Kaczorowie (po spaleniu którego w 1519 r., w jego miejscu w 1522 r. usytuowano wielką synagogę). Tykocin kontynuował zarząd całości mazowieckiego terytorium aż po ujście Niewodnicy. Latem 1425 r. książę litewski Witold zajął Tykocin i Łopuchowo, puszcę Chroszcza, aż po ujście Niewodnicy. W latach 1432-1440 panował Zygmunt Kiejstutowicz, brat zmarłego w 1430 r. Witolda. 13 lutego 1433 r. nadał on Janowi Gasztołdowi wraz z innymi dobrami włość tykocińską, obejmującą miasto Tykocin, wsie Łopuchowo i Złotorię.³⁰ Dziesięcina nadana plebanowi tykocińskiemu w 1437 r. należała z Tykocina, Łopuchowa, Złotorii, z Kulesz (koło Trzciannego), Zdrod (późniejszych Żędzian), Radul i Rogowa. Tak więc Rogowo położone na lewym brzegu Narwi należało do parafii Tykocin i diecezji łuckiej³¹. Również w 1437 r. Świętosław z braćmi i Wichna „z chłopcami” swoje dziedzictwo Zdrody (późniejsze Rzędziany) „położone po obu brzegach Narwi” sprzedali Andrzejowi Rzędzianowi ze Złotorii. Dobra te graniczyły z Rogowem. Za Narwią położony był Ostrów albo Grąd, porośnięty lasem, tam w 1566 r. Chodkiewiczowie zabrali pasących się 10 krów rzędziańskich, a w 1583 r. wyrąbali z tego gaju drzewa³².

Istotnym elementem w umocnieniach zamku Złotorii musiała być Choroszcz. Leżała bowiem na trasie traktu do Suraza, na drodze wspomianej w 1437 r. Najpewniej w czasie budowy zamku złotoryjskiego wytrzebiono rosnącą tam puszcę, pozbawiono wysokich drzew, skoro w momencie nadania Piotrowi z Tykocina, po niemal 40 latach od zniszczenia zamku, rosły tam jedynie chrusty.

Kiedy Choroszcz przeszła we władanie Chodkiewiczów? Już przed 1482 r. właścicielem tych dóbr był Iwan Chodkiewicz, wojewoda kijowski. 1 października 1482 r. Kijów został zdobyty przez Tatarów, a Iwan Chodkiewicz wraz

²⁹ M. Radoch, *Złotoria w 1393 roku...*

³⁰ *Opisanie dokumentov i bumag chranjaszczichsja v Moskovskom Archive Ministerstwa Justicii*, kn. 21, Moskwa 1915, s. 332.

³¹ Archiwum Parafii w Tykocinie (dalej: APT), *Summarium Documentorum...*

³² I. Kapica-Milewski, *Herbarz*, s. 494-503.

z rodziną uprowadzony w jasyr, w którym zmarł w roku 1484. Iwan, syn protoplasty rodu Chodkiewiczów, pochodził z bojarskiej rodziny ruskiej, osiadłej w Kijowszczyźnie. Na widownię dziejową wstąpił w roku 1466 jako dowódca oddziału litewskiego, walczącego po stronie polskiej przeciwko Krzyżakom, m.in. w oblężeniu Chojnicy.³³ Była to sytuacja wyjątkowa, bo w wojnie trzynastoletniej z Zakonem Krzyżackim, z udziału w której wyłamało się Wielkie Księstwo Litewskie, Iwan Chodkiewicz zachował się odmiennie, wspierając walczącego króla Polski – Kazimierza Jagiellończyka. Najwidoczniej władca nagrodził Iwana nadaniami ziemskimi, m.in. skolonizowanymi już dobrami Choroszcz, które ten posiadał przed 1 października 1482 r., kiedy to został uwięziony przez Tatarów. Otrzymał ponadto Puszcę Błudów, ciągnącą się wzdłuż Supraśli aż do Narwi, gdzie później powstały dobra zabłudowsko-gródeckie.

Okazją uszczuplenia obszaru puszczy Chroszcza było uwięzienie w 1482 r., a później w 1484 r. śmierć Iwana Chodkiewicza. Około 1484 r. nad rzeką Niewodnicą, już na gruncie należącym do Choroszczy, rządcą zamku w Bielsku – Bartosz Montowtowicz – osadził gajewnika Nieściera, by tam pilnował barci i dani miodowej dla wielkiego księcia³⁴.

Dobrami choroskimi już przed 1482 r. zarządzał Stefan Czapla, bojar chodkiewiczowski wywodzący się z Kijowszczyzny. W 1508 r. Czapla stwierdzał, że sprawował ongiś bojarską służbę Chodkiewiczom: Iwanowi i wdowie po nim Agrafienie oraz ich synowi Aleksandrowi. Otrzymał bojarskie uposażenie, nad Niewodnicą, późniejszą wieś Czaplino. O smutnych zdarzeniach dotyczących związku Czapli z Aleksandrem Chodkiewiczem dowiadujemy się ze skargi Chodkiewicza królowi Zygmuntovi I. Twierdził, że kiedy był kawalerem (ożenił się w 1513 r.) był przez kilka lat chory. Jego bojarzyn i wychowawiec Stefan Czapla spodziewał się śmierci swego pana, że już nie wyzdrowieje. Czapla wykorzystując chorobę Aleksandra Chodkiewicza (miał jego pieczęć u siebie) sam sobie opieczętował przywilej nadawczy na pewne dobra ziemskie: *Potom, kgdyż jego Bog s toje foroby wyzwolil, on za siebie żonu ponjal i dzieci nieju prybili*. Upomniał się Chodkiewicz u Czapli o bezprawny przywilej i o zwrot pieczęci. Aleksander Chodkiewicz wyzdrowiał przed 28 czerwca 1508 r., bo wówczas Stefan Czapla starał się o królewskie potwierdzenie tego nadania³⁵. Czapla przywileju nie zwrócił i wkrótce zmarł.

Również syn Stefana Czapli – Jesko – pozostawał na bojarskiej służbie u Aleksandra Chodkiewicza. Gdy ten zachorował po raz drugi, sądził, że Chodkiewicz

³³ J. Jasnowski, *Chodkiewicz Iwan vel Chodkowicz Iwaszka*, [w:] *Polski słownik biograficzny*, t. 3, Kraków 1937, s. 361.

³⁴ *Lietuvos Metrika. Knyga Nr. 8 (1499-1514). Užrašymų knyga 8*, Vilnius 1995, nr 190, s. 188.

³⁵ Tamże, nr 190 i 327, s. 188, 264-265.

umrze, nie chciał jechać na służbę za Kijów (było to w 1509 r.) i porzucił służbę u Chodkiewicza, „odchodząc od niego precz”³⁶.

Bezradność Chodkiewicza wobec postępowania w 1508 i 1509 r. bojarów Stefana i Jeska Czapliców była spowodowana nie tylko chorobą, ale i faktem, że popadł on w niełaskę u króla Zygmunta I, oskarżony o współudział w spisku kniazia Michała Glińskiego. Chodkiewicza w styczniu 1509 r. uwięziono, a zwolniono z więzienia 10 maja 1511 r.³⁷ Odzyskał wolność i łaskę monarchy, ponownie wszedł do grona panów rady Wielkiego Księstwa Litewskiego³⁸. Dopiero 16 marca 1512 r. Zygmunt I skierował list do królowej Heleny, władającej zamkami w Bielsku i Suraziu, aby przywróciła Aleksandrowi Chodkiewiczowi jego ojcowiznę – puszcę Błudów³⁹.

Nadanie Choroszczy przez Aleksandra Chodkiewicza monasterowi supra-skiemu było błagalnym wotum Bogu o zdrowie, w ciężkiej chorobie. Spodziewając się śmierci, wiedząc, że jako po bezpotomnie zmarłym, prawem kaduka jego majątek przejdzie na króla, przekazał Choroszcz klasztorowi, jako beneficjum. Choroba i nadanie musiały zdarzyć się przed 17 lipca 1507 r., kiedy to Zygmunt Stary zatwierdził akt uposażeniowy.

Później Chodkiewicz i do tej sprawy podszedł w podobny sposób jak do przekazanych Czapli w ciężkiej chorobie majątków. Po prostu odebrał zakonnikom Choroszcz. Znamy ten fakt z aktu rzekomo wystawionego 30 grudnia 1533 r. Akt jest oczywistym falsyfikatem, powstałym później (przed 1614 r.). W rzeczywistości Aleksander Chodkiewicz odebrał Choroszcz mnichom już w 1529 r., dając bardzo odległe, aż pod Pińskiem, dość ubogie uposażenie. Dokument podrobiony z 1533 r. tłumaczył, że to sami mnisi prosili kolatora, aby odebrał im beneficjum!

Istniały jeszcze inne powody odebrania mnichom Choroszczy. W tym czasie toczyła się walka królowej Bony o restytucję niesłusznie zagarniętych przez możnych litewskich: Radziwiłłów i Gasztołdów okolicznych wielkopszących dóbr. W imieniu Bony walkę tę prowadził właśnie Aleksander Chodkiewicz. Odebrał mnichom Choroszcz, bo chciał w sąsiedztwie dóbr Knyszyn młodego króla Zygmunta Augusta, którymi zarządzał, mieć rezydencję, a usytuowanie Choroszczy dobrze się do tego nadawało.

³⁶ *Lietuvos Metrika. Knyga nr 4 [224]. (1522-1530). Teismų bylų knyga 4*, Vilnius 1998, nr 467, s. 376-378.

³⁷ *Acta Tomiciiana*, t. I, Poznań 1852, s. 31; J. Jasnowski, *Chodkiewicz Aleksander*, [w:] *Polski słownik biograficzny*, t. 3, s. 354.

³⁸ J. Jasnowski, *Chodkiewicz Aleksander*, s. 354-355.

³⁹ Centralne Archiwum Akt Dawnych w Moskwie, f. 389, op. 1, nr 9, k. 35v-36; AGAD, tzw. *Metryka Litewska*, nr 193, s. 653, nr 195, s. 796-797, nr 26; *Opisanie dokumentov i bumag chranjaszczichsja v Moskovskom archive ministerstva justicii, kniga 21*, „Russakaja Istoričeskaja Biblioteka”, t. XXXIII, Moskva 1915, nr 26, s. 195; *Prawa i przywileje...*, nr 3, s. 45-47.

Przejęcie dóbr Choroszcz przez Aleksandra Chodkiewicza, a później przez mnichów z Supraśla (do 1529 r.) wcale nie oznaczało likwidacji rzymskokatolickiej parafii w Choroszczy. 13 marca 1513 r., już w okresie przynależności do czerńców supraskich, jako świadek na dokumencie klasztornym odnotowany został Maciej, pleban choroski⁴⁰. Historyk diecezji wileńskiej Jerzy Ochmański datował powstanie parafii w Choroszczy – przed 1553 r.⁴¹

Jednak już 7 sierpnia 1534 r. królowa Bona wystosowała list do swych urzędników, aby zatrzymaną dziesięcinę ze wsi Rogowa wydali księdzu plebanowi choroskiemu. W końcu XVIII w., gdy opisywano ten akt stwierdzono, że był pisany na papierze, na którym znajdowała się wyciśnięta pieczęć, ale sam akt był *podarty*. Jeszcze 3 sierpnia 1565 r. Grzegorz Chodkiewicz, hetman wielki litewski, pisał do namiestnika choroskiego Klima Zankiewicza. Przykazał bojarom Rogowskim, aby według dawnego zwyczaju oddawali plebanowi choroskiemu dziesięcinę snopową. Tego samego dnia polecał również namiestnikowi, aby mieszczanie choroscy oddawali plebanowi dziesięcinę ze swoich włók, tak jak wynika z dokonanego pomiaru włók miejskich. Oba listy były pisane po rusku. Miały wyciśnięte na papierze pieczęcie. Również te dokumenty były *podarte*⁴².

25 stycznia 1530 r. w Złotorii właściciele działów szlacheckich w Rogowie: Mikołaj Miniewicz wspólnie z innymi ziemianami bielskimi: Piotrem Borodą, Wojtkiem i Markiem Miniewiczami, Miniem Koglewiczem, Sienką i Kudinem Mojsiczem, Stankiem i Wawrzyńcem oraz Sarafinem Stankowiczami Głuszkowiczami, Kuczabami sprzedali Olbrachtowi Gasztołdowi właścicielowi Tykocina posiadane działki własnościowe (z nadania ich przodkom księcia Michała Zygmuntowicza)⁴³.

W archiwum chodkiewiczowskim w 1614 r. przechowywano inny akt: *List pergaminowy Gasztołda Olbrychta, z zawieszoną pieczęcią, pod datą w Tykocinie roku 1530 stycznia 27, indykta 2, którym listem niejaki Nuniejewiczom [Rogowskim-Miniewiczom] dał 8 służb przy granicy choroskiej, także na sianożęć na Wysokim Hrudzie i na 2 jazy, na rzece Narwi na wieczność zapisał, a więc Gasztołd po odkupieniu własności dał ją poprzednim właścicielom, lecz nie jako dziedziczną własność, a posiadaną na swojej służbie bojarskiej*⁴⁴. Obecność dokumentu pergami-

⁴⁰ *Kościół katolicki na Podlasiu. Zbiór dokumentów erekcyjnych i funduszowych*, nr 3: Białystok, wyd. J. Maroszek, Białystok 1999, s. 4.

⁴¹ J. Ochmański, *Biskupstwo wileńskie w średniowieczu. Ustrój i uposażenie*, Poznań 1972, s. 69 (nie podając źródła informacji).

⁴² BUWil, f. 57, B. 53, nr 1352.

⁴³ 25 II 1530 r. kupno potwierdził król Zygmunt I.

⁴⁴ Archiwum Państwowe w Krakowie, Archiwum Młynowskie Chodkiewiczów, nr 35, k. 5; *Prawa i przywileje*, nr 14, s. 90.

nowego z 27 stycznia 1530 r. w archiwum chodkiewiczowskim wynika z faktu, że w 1577 r. Chodkiewiczowie wykupili majątek Rogowo z rąk Rogowskich-Miniewiczów⁴⁵.

Wizytowana w 1633 r. drewniana świątynia choroska znajdowała się za miastem, przy ul. Złotoryjskiej. Była zrujnowana i niekonsekwentna. Podobnie zrujnowane były dzwonnica i cmentarz. Obok znajdowało się kościelne *Poświętne*. Przy nim usytuowana była szkółka, w której mieszkał bakałarz⁴⁶.

⁴⁵ AGAD, Zbiór dokumentów pergaminowych, nr 750; Biblioteka Litewskiej Akademii Nauk w Wilnie, f. 1, nr 105, nr 106; *Pergamenty katalogas*, sudarė R. Jasas, Vilnius 1980, nr 345, 347, s. 137-138.

⁴⁶ BUWil, f. 57, B. 54 – 40, k. 198v.